

Československo 1945-1948

ústup demokracie + nástup diktatury

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Košický vládní program

- ▶ V Londýně i v Moskvě a na Slovensku vznikaly plány na poválečné uspořádání
- ▶ Poválečné uspořádání měl určovat domácí odboj
- ▶ Poválečné uspořádání určily exilové politické reprezentace na kabinetních jednáních v Moskvě a Košicích, komunisté mají při nich převahu, národně-občanský proud ustoupil:
 - nutnost kompromisu mezi národně občanským (demokratickým) táborem a komunisty
 - dosažen kompromis zakládající jednotu zahraničního odboje, v ČSR ani náznakem občanská válka odbojů
 - nejen výraz dobové revoluční vlny ale i: 1) snaha vyvodit poučení z posledních desetiletí čsl. vývoje, zajistit se před dalším Mnichovem (neschopnost zajistit mezinárodní garance); 2) odstranění neschopnosti předchozího systému řešit sociální, politické a národnostní problémy; odstranit přebujelost stranického systému

Plány na poválečné uspořádání

- ▶ Vznikaly v protektorátu, Londýně, v Moskvě a na Slovensku
- ▶ Některé nápady vkládané do plánů:
 - Omezení stranictví počtu stran
 - Větší centralizace (prosazují vojáci)
 - Decentralizace (prosazují slovenští a karpatoruští politici)
 - Slovensko k SSSR (navrhuje 1944 G. Husák)
 - Etatizace hospodářství (navrhuje levice)
 - Vypuzení Němců na Maďarů – navrhují všichni
 - Nevracení majetku

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**MS
MT**
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

1945-1946

- ▶ Opětné spojení rozděleného státu - různé zkušenosti obyvatel, různé stupně poničení (sjednocení českých zemí, sjednocení Slovenska a de iure i Podkarpatské Rusi)
- ▶ Československých občanů (bez padlých Němců na frontě) zahynulo za 2. sv. války asi 340 až 360 tis., cca 270 tis. z toho oběti holocaustu
- ▶ Opětné rozdělení státu 1945-1946/47 (oddělení Podkarpatské Rusi), odsun Němců = (2,9 mil obyvatel)
- ▶ Administrativně i myšlenkově nesmírně náročné procesy, probíhající ve velmi krátké době

Československo 1938-1945

EVROPSKÁ UNIE
 Evropské strukturální a investiční fondy
 Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
 MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Odsun Němců z ČSR I

- ▶ Požadavek odboje a shoda všech politických směrů
- ▶ 1943 získal E. Beneš souhlas USA, VB a SSSR s vystěhováním velké části Němců (ale poté, co oznámen plán masového odsunu, už bezvýhradná podpora pouze od SSSR)
- ▶ **Postupimská konference** v létě 1945 schválila odsun Němců z Polska, Československa a Maďarska do všech okupačních zón Německa
 - náhle a dramaticky rozhodnut dlouhodobý konflikt mezi Čechy a Němci v českých zemích, a
- ▶ „divoký odsun“ – asi až 660 tisíc Němců opustilo své dosavadní domovy před započítáním „řádného“ odsunu
 - **masakr na Švédských šancích:** Horní Moštěnice – postřelení 265 karpatských Němců 18.6. 1945 (přímo zodpovědný Karol Pazúr, poručík čsl. armády)
 - **ústecký případ:** masakr německého obyvatelstva v Ústí nad Labem bezpečnostními složkami a zfanatizovaným davem 31.7.1945 ; shromáždění Němci nahnáni do Labe, tam do nich stříleno (oficiálně 60 obětí)

Odsun Němců II

- ▶ Vysídlování Němců – často brutální, násilné, internační tábory (v rámci „divokého odsunu“ 600 tis., v rámci řádného odsunu“2,26 mil.)
- ▶ princip kolektivní viny: německé obyvatelstvo zbaveno občanských práv (volební...): prezidentský dekret č. 5/1945 „osoby německé nebo maďarské národnosti“ prohlášeny za „státně nespolehlivé“
- ▶ Dekret č. 12/1945 Sb. § 1 „S okamžitou platností a bez náhrady se konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví: a) všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost, b) zrádců a nepřátel republiky[...] c) akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům; §2 „osobám německé a maďarské národnosti, které se aktivně zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození československé republiky, se majetek podle odstavce 1 nekonfiskuje“
- ▶ Odsun sjednocující faktor vnitropolitické scény
- ▶ Rychlé řešení po skončení druhé světové války

Vyvlastňování dle dekr. č.12/1945

Kl. Gottwald v rozhlase 11. V. 1945 jménem vlády: *Zajistěte a do národní, veřejné správy dejte majetek Němců, zrádců, kolaborantů...na venkově připravte konfiskaci půdy, která patřila cizácké šlechtě, Němcům, zrádcům a kolaborantům`.*

Jednání vlády 25. V. a 4. VI 1945: V. Majer – „nepůjde jen o půdu šlechty, K. Gottwald z důvodů historicko-politických nutno mluvit zvláště o této půdě" V Clementis: *preambule vhodná pro politický program nikoli pro zákon*" Jul. Ďuriš: „Je nutno, aby se vědělo, že se tento historický problém jednou provždy vyřeší" Adolf Procházka „*pochybují o vhodnosti preambule.*" J. Šrámek „*postrádám ustanovení o odvolacím právu*". V. Majer „*nevyvlastňovat účastníkům boje za celistvost a osvobození předmnichovské republiky*" Dále debata o národnosti. V. Nosek „*sčítání 1930, ne 1929 a ne národnost, ale mateřská řeč, co s Rakušany a těmi, kdo při sčítání nebyli*" „*postrádám definici „zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, soudím, že konfiskovat (V. Majer „vyvlastňovat") je možno jen odsouzeným*" A. Procházka „*státní nespolehlivost dle dekr. č. 5. není totožná se zrádcovstvím dle tohoto dekretu.*" ...Navro Šrobár – „*nutnost řádně hradit nabytý majetek ...majetek v řádech několika set miliard by byl zpeněžen za několik málo desítek, Fr. Hála „stanovené úhrady příliš nízké- výsledkem bude nepříznivý stav NPF, K. Gottwald: neřešíme problém osidlování, nýbrž problém přidělu nemajetným osobám podle § 7 osnovy. Jde tu o velký politický čin a nikoli finanční operaci. Stát nemá získati finanční prostředky Také při pozemkové reformě nezískal stát, ale získali zbytkáři, a takový zjev se nesmí opakovat...jde jen o to, aby se půda dostala do rukou malého českého a slovenského zemědělce."*

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Požadavky venkova – veřejná schůze (KSČ, soc.dem, nár. soc., ÚRO, v březnu 1946 v Dymokurech

- ▶ *„usnesla se žádati, aby veškeré průmyslové a zemědělské podniky panství [sic] dymokurského – vyjímaje cukrovar, který byl již znárodněn –....dále zemědělský podnik v Dymokurech...lesy, rybníky atd...byly znárodněny....Majetek dymokurského panství není majetkem získaným poctivou snahou a prací, a byl, jak ze zemských zápisů vysvítá získán v době pobělohorské, tak jak v tehdejší době mnohé a mnohé statky sobě různí šlechtici, oddaní JMC přisvojili a v jejich práva užívání na úkor věrných synů národa v majetnictví se ujali...a tu se odvoláváme na výrok pana ministra J. Ďuriše, že Bílá Hora musí být odčiněna. ...nechceme pochybovati, že by nynější majitel...stavěl se proti českému národu, ale jeho cítění podalo během jeho působení mnohé důkazy tomuto odporující.“*

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

KSČ a venkov:

- ▶ Kl. Gottwald 17. března 1946 ve Znojmě: *Hned od počátku jsme odmítli pokus provést osídlení pohraničí tak, aby noví zemědělci byli hned finančně zatíženi a byli nuceni platit vysoké ceny. Prosadili jsme, že budou za tuto půdu platit hodnotou, rovnající se jedno- až dvouročnímu výnosu této půdy... Ve zvláštních případech bude přidělována do vlastnictví i zdarma. Byly hlasy, které se vyslovovaly pro vyšší úplatu. Odmítli jsme je s poukazem na to, že osídlit pohraničí českými lidmi je zájmem státu a národa...*

Znárodnění podniků v srpnu až říjnu 1945

- ▶ Všechny nad 500 zaměstnanců v letech 1939-1945
- ▶ Takřka všechny cukrovary a lihovary
- ▶ Všechny podniky Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů“
- ▶ Mnohé podniky podle druhu výrob znárodněny zestátněním i pokud měly kolem 100 zaměstnanců
- ▶ Od počátku velké politikum, které znemožňuje dosud přesnou kvantifikaci

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

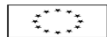
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Počty znárodněných podniků v říjnu 1945 a dubnu 1946

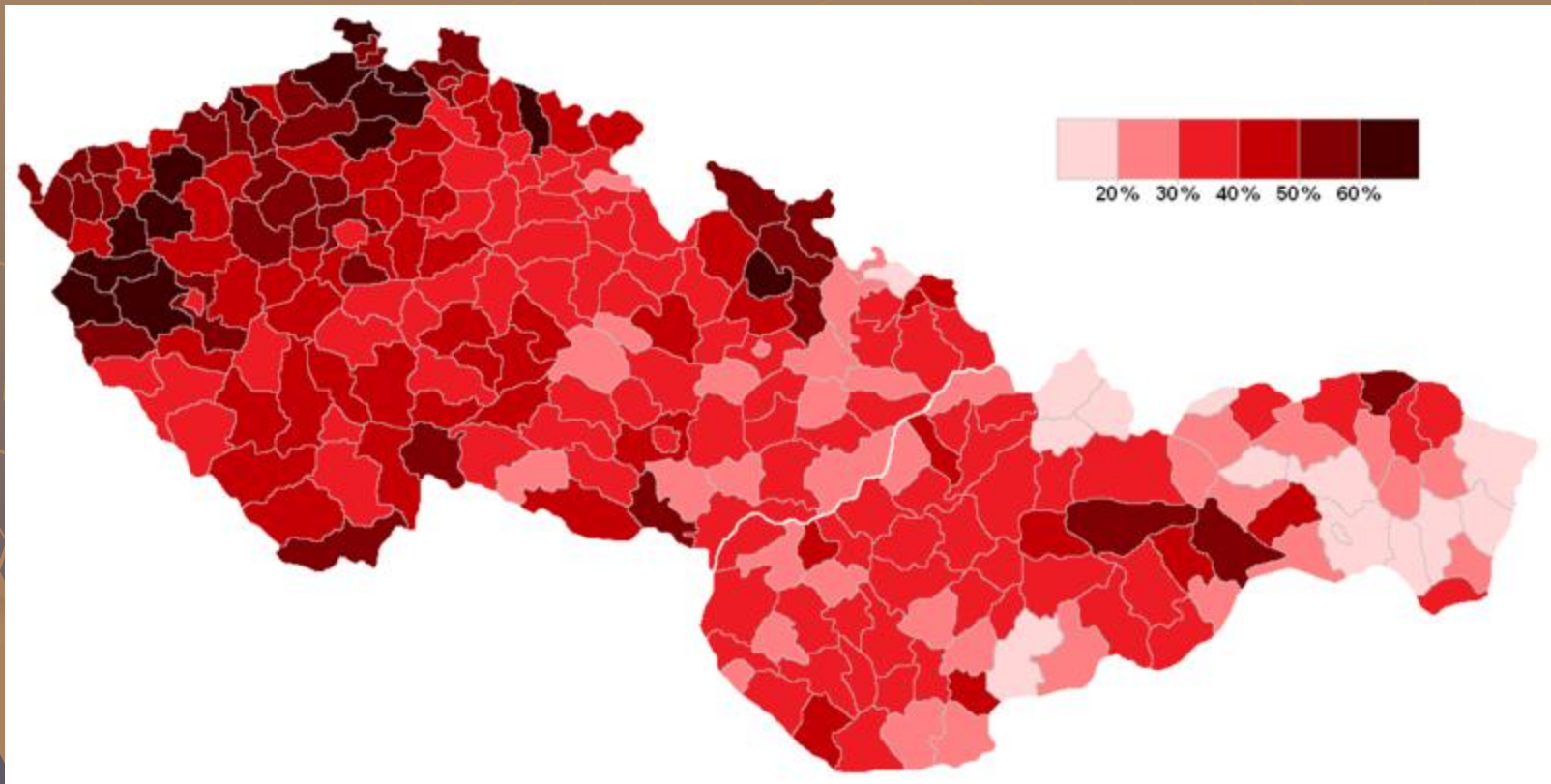
- ▶ V novějších publikacích se uvádí, že podle dekretů z října 1945 bylo znárodněno zestátněním 2 119 podniků, jejichž podíl na průmyslové výrobě celého československého hospodářství činil přibližně až 75 %, a bylo v nich zaměstnáno kolem 61 % z celkového počtu pracujících v průmyslu.
- ▶ Z údajů ve starších pracích vyplývá, že k 1. dubnu 1946 bylo celkem znárodněno zestátněním 3 348 podniků, v nichž pracovalo 55,3 % z celkového počtu všech činných osob. Pravděpodobně jsou v uvedeném větším počtu zahrnuty i podniky, na které byla zavedena národní správa podle dekretu č. 5 z 19. května 1945, ale které svou velikostí spadaly též pod dekrety z 24. října 1945

Počty znárodněných podniků v listopadu 1945

- ▶ průmyslových národních podniků *3 380* (*2 867* v českých zemích a *513* na Slovensku) a pracovalo v nich *880 035* osob (*61,33 %* všech zaměstnanců), podniků vlastněných soukromníky bylo *9 955* (*8 449* v českých zemích a *1 506* na Slovensku) a pracovalo v nich *311 378* osob (*21,7 %* všech zaměstnanců). Ve *4 437* konfiskovaných průmyslových podnicích pod národní správou pracovalo *186 197* osob (*12,97 %* všech zaměstnanců) a *315* státních podniků zaměstnávalo *15 640* osob (*1,08 %* všech zaměstnanců)
- ▶ Rozdíly mezi zaměstnanci se stírají, hospodářství moc neroste, rostou požadavky na další znárodnění

KSČ 1946 – hlasy v okresech v procentech

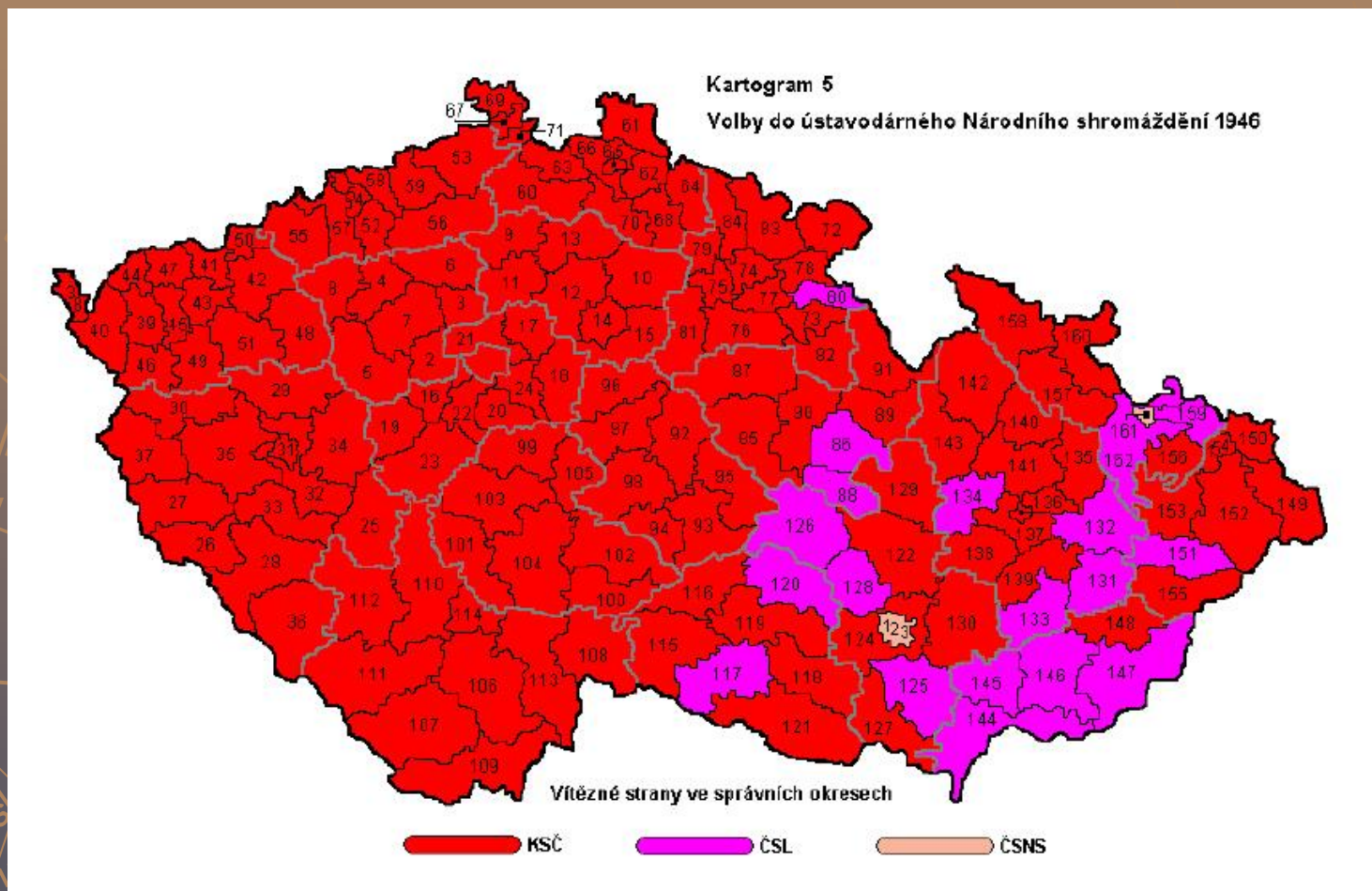

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Volby 1946 – vítězství v okresech v českých zemích

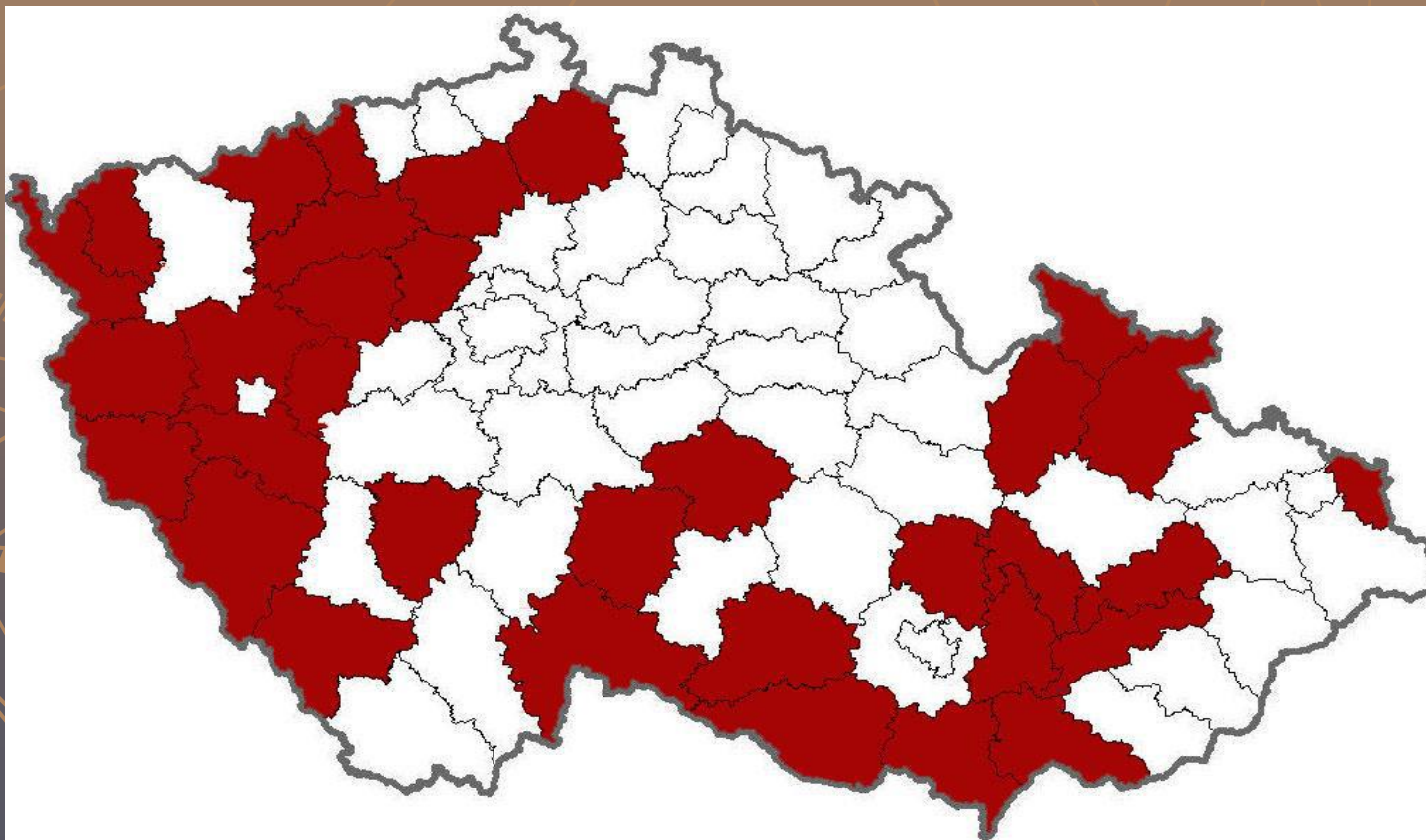
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

KSČM 2010 – okresy, kde zvítězila

- ▶ Existuje zřejmě korelace volebních preferencí 1946 a 2010

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

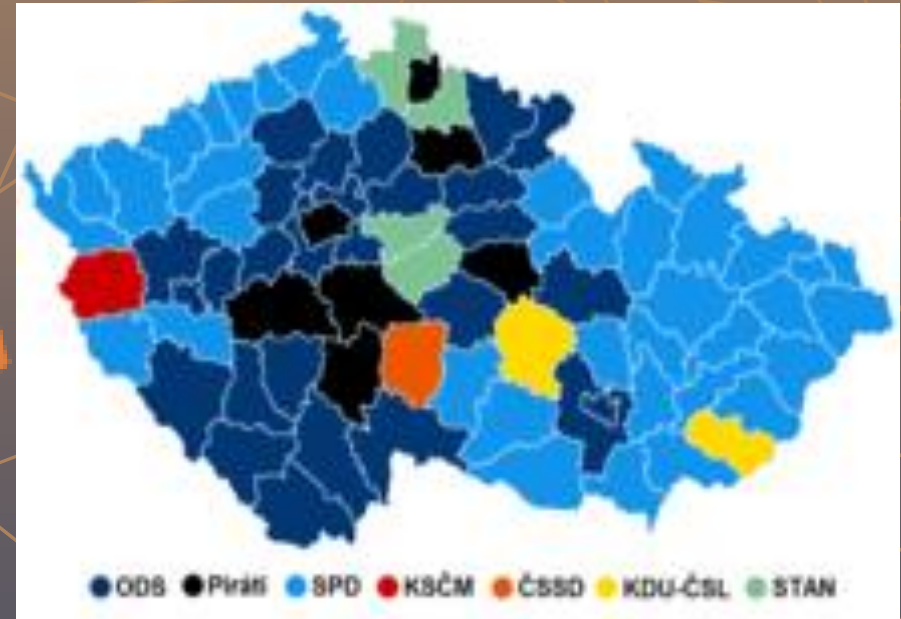
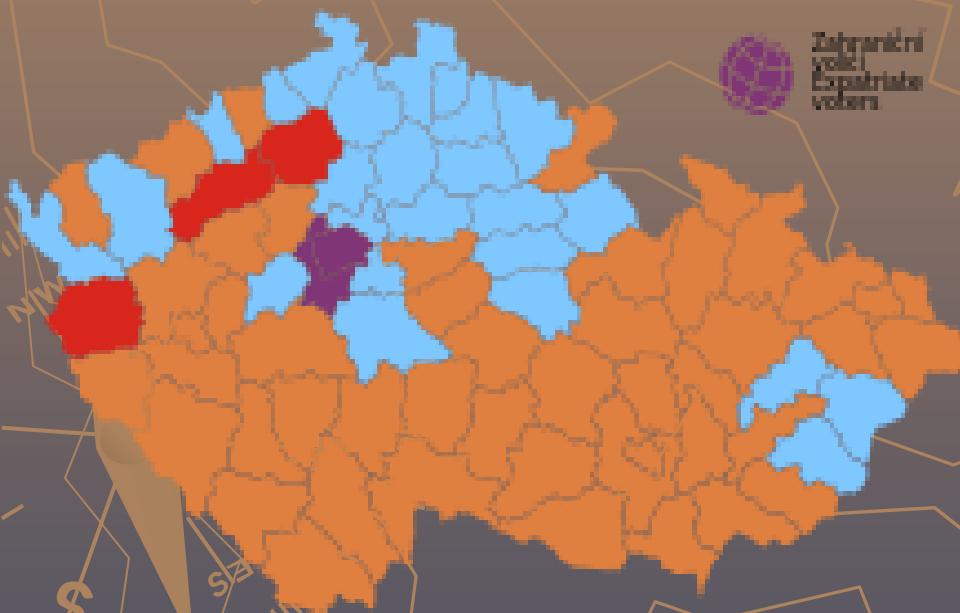

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

volební výsledky do poslancecké sněmovny dle okresů

2013 – 1. místa; *červené*
KSČM

2017 – 2. místa

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

1947

- ▶ Dvouletý plán obnovy a výstavby = Budovatelský program = Dvouletka (1947-1948)
- ▶ Léto 1947 odmítnuta vládou (těsně) a na nátlak SSSR účast v Marshallově plánu
- ▶ Podzim 1947 – vláda se již neshodla na ničem všichni čekali na budoucí střet; volební?

 EVROPSKÁ UNIE

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

